

Грига Марія Андріївна, старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук;
Патрікац Марія Сергіївна, здобувач ступеня вищої освіти бакалавра ННІ № 3 Національної академії внутрішніх справ

СПОСОБИ НЕПРЯМОГО ПІДКУПУ ВИБОРЦІВ

Вибори - один з найважливіших політичних інститутів, функціонування якого забезпечує формування органів державної влади шляхом безпосередньої участі населення у суспільно-політичному житті країни. Нажаль, досвід проведення виборчих перегонів свідчить, що вони часто супроводжуються численними суспільно небезпечними проявами та різноманітними порушеннями, які можуть суттєво впливати на достовірність народного волевиявлення.

Відповідно до статистичних даних, станом на 18.07.2019 р. було розпочато 273 кримінальні провадження, з яких 111 стосувалися грошового або непрямого підкупу виборців (41 % від загальної кількості). Відтак порушення правил ведення агітації та непрямий підкуп виборців стали ключовими викликами для демократичних парламентських виборів в Україні [1].

Чинне законодавство встановлює заборону як прямого, так і непрямого підкупу виборців. Прямий підкуп пов'язаний з безпосередньою передачею неправомірної вигоди виборцям так би мовити «із рук в руки». Непрямий підкуп зазвичай пов'язаний з порушеннями у проведенні передвиборної агітації. Так, у ч. 14 ст. 74 Закону України «Про вибори народних депутатів України» законодавець прямо вказує, яка саме передвиборна агітація є непрямым підкупом виборців, а саме: «забороняється проводити передвиборну агітацію, що супроводжується наданням виборцям, закладам, установам, організаціям коштів або безоплатно чи на пільгових умовах товарів (крім товарів, що містять візуальні зображення назви, символики, прапора партії, за умови, що вартість таких товарів не перевищує три відсотки розміру мінімальної заробітної плати), послуг, робіт, цінних паперів, кредитів, лотерейних білетів, інших матеріальних цінностей» [2].

Передвиборна агітація - це здійснення будь-якої діяльності з метою спонукання виборців голосувати за або не голосувати за певного кандидата у депутати або партію - суб'єкта виборчого процесу. За законом така діяльність має здійснюватися виключно на волонтерських засадах, окрім компенсації витрат за переїзд чи перевезення, телефонний зв'язок, проживання та харчування (у тому випадку, якщо

агітація проводиться в іншому населеному пункті) тощо. Однак, під час минулої виборчої кампанії мали місце численні випадки створення цілих «сіток» підкупу виборців через розгалужену мережу агітаторів, які отримували грошове забезпечення.

До роботи у першу чергу залучалися старші по виборчій дільниці. Вони були місцевими мешканцями та були добре обізнані щодо специфіки району і населення. Ці люди здійснювали набір 20-30 агітаторів, як правило, зі свого оточення. Їх фотографували та фіксували персональні дані, які заносилися до CRM системи.

Обрані агітатори заповнювали «анкету одногодумця». Згодом на вказану у анкеті електронну адресу, надходили персональні листи. У цих листах були вкладені наступні матеріали: лист-інструкція; інформативний лист (з унікальним номерним ідентифікатором); номер агітатора та номер сектора відповідальності із зазначенням назв вулиць, адрес і сумарної кількості виборців. У подальшому, у разі згоди, людина отримувала персональну ID-картку з QR-кодом, яку необхідно було активувати за допомогою смс та отримати 500 грн в якості заохочення. Залученням пропонувалася заробітна платня на рівні 1000 грн на тиждень. Із наближенням дати виборів виплати обіцяли підвищити. Крім цього, існували «преміальні» за виконання плану агітації.

Далі, відповідно до інструкції, агітатори спілкувалися з мешканцями (потенційними виборцями) на ввіреній їм території при чому їхнім головним завданням було назбирати ще якомога більше охочих надати свої персональні дані до реєстру штабу, отримати персональну пластикову картку та 400 грн. За кожного нового «одногодумця» той, хто його привів, отримував додаткові 100 грн, а якщо той проголосує за потрібного кандидата на виборах - ще 300 грн. Таким чином, була сформована ціла мережа «одногодумців», які за гроші не тільки «правильно» голосували, а й самі здійснювали підкуп ще декількох виборців.

Контроль за тим, що куплений виборець проголосував відповідним чином, здійснювався шляхом фотофіксації бюлетеня та ID-картки. Дані надсилалися до штабу. Таким чином, завдяки реєстру сформованої мережі автоматично підраховувалися суми грошових винагород кожному учаснику мережі [3].

Примітно, що паралельно з агітаторською будувалася сітка з наглядачів шляхом набору безлімітної кількості спостерігачів на кожную дільничну виборчу комісію. Плата за їхні «послуги» складала від 800 до 1000 грн при цьому вони не виступали в якості офіційних спостерігачів. Таку схему також можна вважати побудовою моделі непрямого підкупом виборців [4].

Часто непрямий підкуп має вигляд так званого «політичного благодійництва» і пов'язаний із наданням виборцям, закладам, установам та організаціям різноманітних послуг, товарів або іншого матеріального стимулювання. При цьому «добродії» часто

підкреслюють, що подарунки вручаються не від кандидатів у народні депутати, а від їхніх благодійних фондів. Водночас, відповідно до ч. 3 ст. 3 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» останні не мають права надавати благодійну допомогу політичним партіям або від імені політичних партій, а також брати участь у виборчій агітації [5].

Перелік товарів та послуг, які надавались протягом агітаційної кампанії, вирізнявся надзвичайною варіативністю:

- надання сертифікатів на закупівлю спортивного та господарського інвентарю, а також матеріальна підтримка спортивних або оздоровчих заходів;
- проведення медичних оглядів та надання медичних товарів та послуг населенню, а також медичного обладнання закладам охорони здоров'я;
- вручення від імені кандидатів грошових або інших винагород випускникам шкіл;
- благодійні акції на підтримку дітей-сиріт, учасників АТО та інших груп населення;
- надання грошей, товарів або послуг релігійним організаціям;
- проведення для виборців безкоштовних лотерей, в яких можна виграти цінні призи або навіть грошову винагороду;
- розповсюдження серед виборців продуктових наборів та/або пригощання готовими стравами;
- закупівля для виборців будівельних матеріалів та проведення ремонтних робіт, у тому числі ремонти місцевих доріг;
- встановлення на замовлення виборців нових поштових скриньок, вручення велосипедів листоношам;
- встановлення дитячих та спортивних майданчиків;
- надання транспортних послуг, зокрема для перевезення виборців до туристичних центрів та місць відпочинку;
- надання різноманітних безкоштовних або пільгових послуг підприємствами та організаціями, які пов'язані із кандидатами;
- концерти за участі зірок естради тощо [1].

Не зважаючи на те, що спрямованість кандидатів на матеріальне стимулювання виборців створює реальну загрозу умовам вільного волевиявлення громадян, значна їхня кількість (15 %) позитивно ставляться до ситуації, коли під час виборів в Україні деякі політики матеріально допомагають виборцям [8]. Загалом, відповідні звернення громадян та сприяння правоохоронним органам у розслідуванні таких злочинів є вкрай рідкісним явищем, що у свою чергу значно знижує позитивну динаміку протидії таким злочинам.

Список використаних джерел

1. Звіт за результатами спостереження ОПОРИ на позачергових виборах народних депутатів України 21 липня 2019 року: тенденції липня та попередні висновки кампанії. URL: <https://www.oporaua.org/report/vybory/parlamentski-vybory/parlamentski-vybory-2019>.
2. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 17 листоп. 2011 р. № 4061-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>.
3. Павловський А. Стала відома схема підкупу виборців! URL: <https://blog.liga.net/user/apavlovskiy/article/32383>.
4. Приклади підкупу виборців. URL: <https://blog.liga.net/user/kodarchenko/article/32463>.
5. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/5073-17>.
6. Більшість українців проти підкупу виборців. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/ukraintsy-rasskazali-svoem-otnoshemi-podkupu-1545841324.html>.

Гулак Олена Василівна, доцент кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат юридичних наук, доцент;

Головій Людмила Василівна, доцент кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат юридичних наук, доцент

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ

Одним із важливих аспектів сучасної державної правової політики в Україні є реформування системи запобігання і протидії корупції. Досягнення успіху у цьому процесі є передумовою для формування у суспільстві довіри до влади, зростання економічного потенціалу держави, покращення добробуту громадян України. Адже реформа - це не лише зміна законодавства, насамперед - це нові підходи до його реалізації. Укладення Угоди про Асоціацію з ЄС [1] та повна інтеграція нашої держави з Європейським Співтовариством стали додатковим суттєвим чинником удосконалення державної політики протидії корупції в Україні.

Обов'язковою складовою антикорупційної політики України є формування системи органів, які забезпечують запобігання та протидію